

JOAQUÍM ALBAREDA

Felip V: el millor per a Catalunya?

“Durarà fins al 2015 i la batalla historiogràfica i ideològica serà molt viva, no solament mirant al passat sinó cap al present i el futur”, advertia Ernest Lluch, fa un any i mig, en parlar de la campanya propagandística a favor de la dinastia que es coïa a la capital del regne, si bé al marge de la casa reial.

La commemoració del tercer centenari constitueix una bona ocasió per reflexionar històricament sobre aquella cruïlla en la qual, per dessota el conflicte dinàstic, es contraposaren dues visions polítiques: d'una banda l'austriacista, fonamentada en els contractes polítics, en la representació (a les Corts, a la Generalitat i els municipis) i en una idea plural d'Espanya (ells en deien “federal”), acompanyada d'un projecte econòmic mercantil; de l'altra, la felipista, d'inspiració francesa que, a partir de 1707, desenvolupà una de les polítiques més absolutistes i unitaristes d'Europa. Tanmateix, si en els darrers anys a Catalunya i al País Valencià s'ha acomplert una revisió historiogràfica de les interpretacions romàntiques de la guerra de Successió i del regnat de Felip V, no hi ha hagut, llevat dels treballs valuosos de Virginia León, de Santos Madrazo i de Juan Sisinio Pérez Garzón, un procés similar per als territoris de la Corona de Castella, on guanya terreny el retorn a les visions essencialistes de l'Espanya de sempre (animat pels aires de neonacionalisme que bufen des de fa cinc anys) o, pel cap baix, a les interpretacions legitimadores del poder i de la dinastia que s'imposà el 1714. Però, com hem pogut comprovar, aquesta tendència s'ha manifestat en altres fronts (el “Decreto de Humanidades”, el lingüístic i, en general, en el tracte donat al nacionalisme –llevat de l'espanyol, és clar) mitjançant actituds que demostren ben poca sensibilitat, si no menyspreu, cap a la Constitució de 1978.

La Real Academia de la Historia, pro-

bablement perquè la institució fou creada per Felip V, ha assumit un protagonisme especial en aquesta operació de rentat d'imatge del primer Borbó (una tasca impossible, d'altra banda, atesa la coneguda malaltia mental que l'afectava), mitjançant l'obra col·lectiva *Espana. Reflexiones sobre el ser de Espana* (que l'Academia va autopremiar amb el Premio Nacional de Historia 1998!), la qual aplega un munt de vells tòpics: la realitat nacional d'Espanya des de l'edat mitjana per damunt de les contingències

“La Real Academia de la Historia ha assumit un protagonisme especial en aquest rentat d'imatge de Felip V...”

històriques; la justificació del *derecho de conquista* per la traïdoria de la Corona d'Aragó; la modernitat de l'absolutisme de Felip V enfront del caràcter suposadament antiquat del règim representatiu de la Corona d'Aragó i de l'Espanya federal derrotada, l'eliminació del qual suposa que va fer més rics i feliços els seus súbdits. Un segon llibre, *Espana como nación*, ha reprès les mateixes dèries, amb rigor dubtós. Més enllà d'aquestes interpretacions barroeres, s'han publicat obres (com els dos *Felipe V*, un de Henry Kamen i l'altre de Carlos Martínez Shaw) que intenten sostenir de forma més operativa la “modernitat” del primer Borbó i el seu caràcter il·lustrat i reformista (devia ser, per tant, un “dèspota il·lustrat” precoç). Es tracta d'una modernitat, en tot cas,

que va limitar-se a les reformes de l'administració de l'estat i de l'exèrcit, però que a Catalunya i València és difícil, per no dir impossible, de defensar. En el terreny polític els sistema imposat fou clarament retrògrad i avançava en direcció oposada al tarannà potencialment més “democràtic” dels sistemes representatius els quals varen ser substituïts per una militarització superior a la dels territoris de la Corona de Castella (els corregidors durant tot el segle XVIII van ser militars i castellans). Com va escriure Lluch, “fer passar per ‘reforma’ una imposició militar és quelcom difícil... és una trampa”. En el terreny econòmic, constitueix una fal·làcia associar mecànicament l'aniquilació de les institucions amb la prosperitat econòmica (de la mateixa manera que ho seria atribuir el desenvolupament econòmic de les dècades de 1960 i 1970 al franquisme!) i presentar Felip V com un dels reis més favorables que ha tingut la Corona d'Aragó. Si bé són evidents els estímuls que van oferir a mig termini els mercats hispànic i americà, cal recordar que les bases de l'especialització econòmica ja existien a final del segle XVII, com va explicar Pierre Vilar.

Al capdavant, malgrat la prosperitat, que certament facilità l'acomodació dels catalans i valencians a la nova estructura política, Felip V deixà un record nefast en les generacions del XVIII i de bona part del XIX, tal com testimonien els dietaris i les memòries que invoquen les llibertats perdudes i recorden la repressió implacable del duc d'“En Jou” –com l'anomenava un contemporani– “molt rigorós ab sos vassalls” –anotava un altre en morir el rei, l'any 1746–. Encara, el 1835, un menestral barceloní s'hi referia, sense embuts, com “el drogo de Felip Quint, que abia estat la fatal desgràcia de Espana”.

Professor. Universitat Pompeu Fabra